

Сшиток 34. 16. марта 1923.

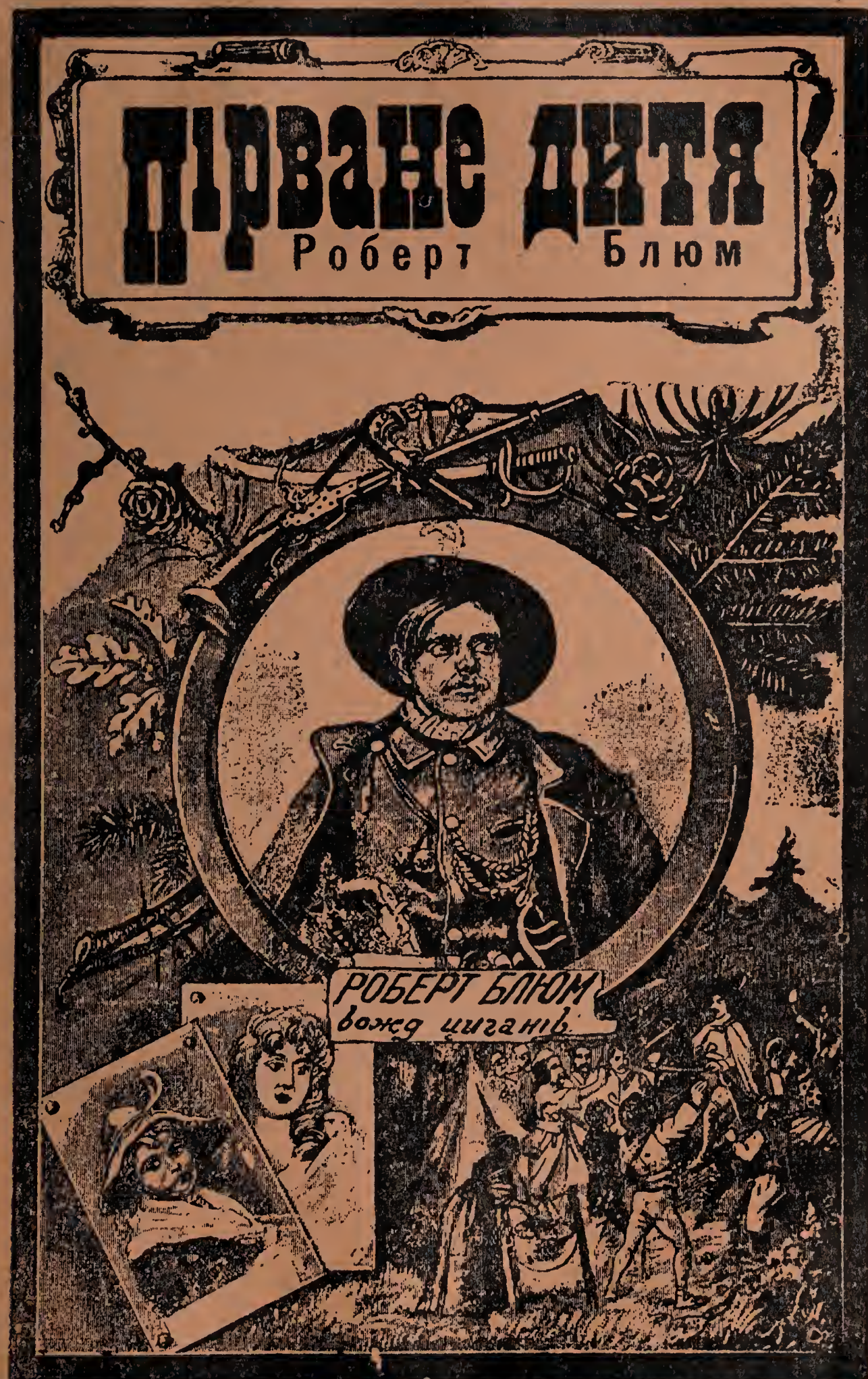
Ціна 15ц 10 за \$1.25

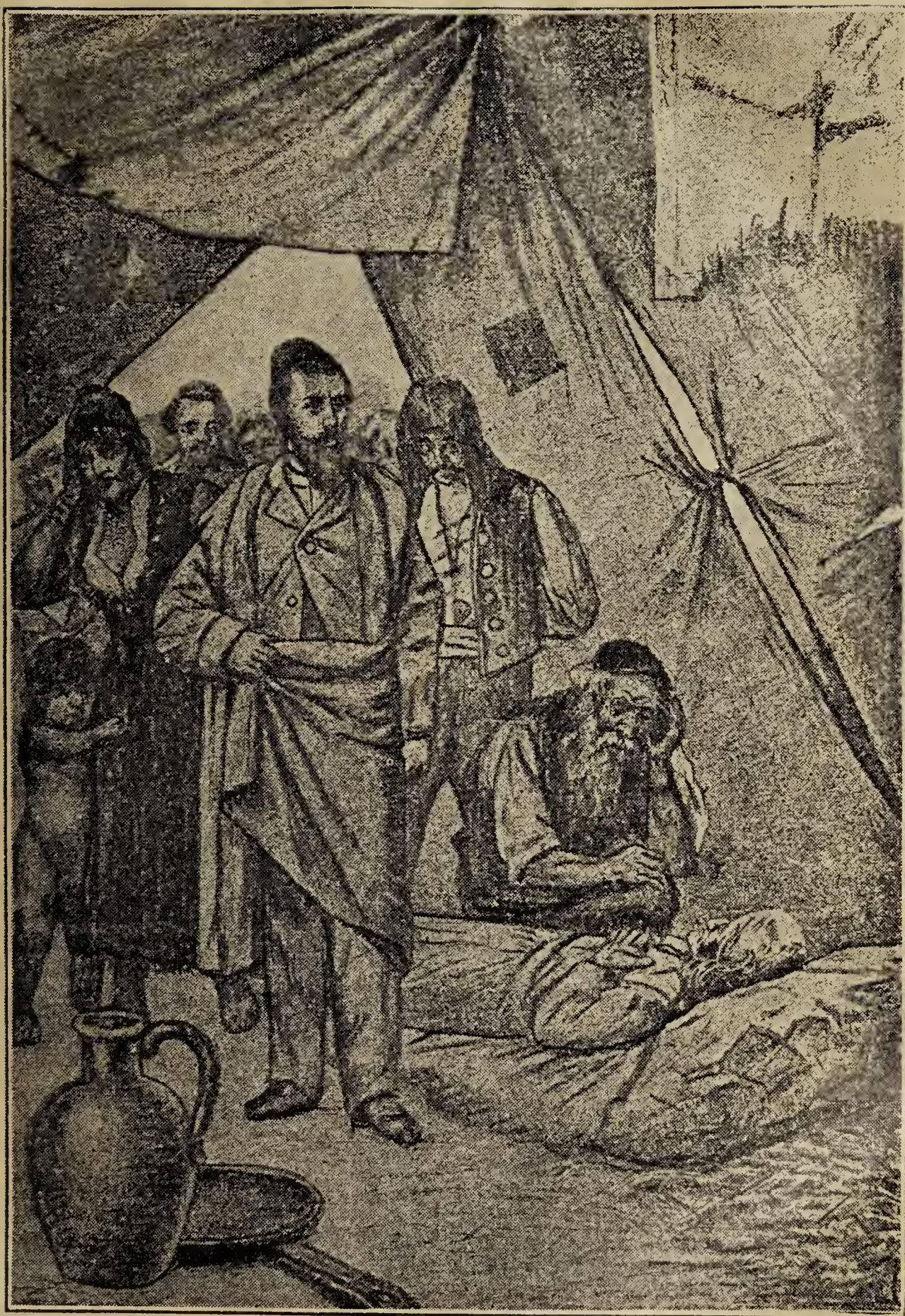
ДО НАБУТЯ У ВСІХ КНИГАРНЯХ

ПІРВАНЕ ДИТЯ

Роберт

Блюм

— Господь Бог самий осудив її!

— Не жадаю від вас довіря вже сьогодні, але я певна, що в будучності будемо спільно ділати, будемо йшли рука в руку! Вірю, що переконаєтесь, що мої наміри чисті. Так хочете іспробувати? Чи хочете повірити в мої руки вашу долю?

А коли Аста подала їй руку, графиня здригнула ся — недовіре знова ворохнулось — та за хвилю промовила слабим голосом:

— Мушу! Мушу віддати свою долю у ваші руки. Для мене нема вибору. Коби Бог змилосердив ся надімною, бо я вже так знесилена і зломана і так бажаю супокою — одного лиш супокою!

РОЗДІЛ CVI.

ДОЛЯ СПРИЯЄ.

Велике було обурення Едити та Лукії, коли після розпечатання завіщання опускали судовий будинок. Особливо Едита не могла заспокоїтись.

Прийшовши домів почали радити ся, що їм далше робити. Лукія була зовсім безпорадною. Будучність представлялась їй в найгіршому світлі. Не вірила, щоб протест супроти правдивості завіщання був прийнятий.

Едита успокоювала її.

— Не тривож ся Лукіє! — сказала. — Журу юстаю для мене. Наразі уладимо собі спокійне, невибагливе житє а тоді подумаємо про будучність.

Лукія не могла зрозуміти сестриного супокою. В який спосіб запевнять собі хочби лиш невибагливе удержанє.

Але Едита із вродженою енергією наскорі вишукала відповідне помешканє, куди обі сестри перебрали ся жити. Відтак Едита пішла до адвоката, якому розповіла все про завіщанє й просила, щоб він тим заняв ся.

Адвокат уважно вислухав, а відтак сказав:

— Коли пані бажають, щоб я заняв ся тою справою

— я на услуги. Але моїм обов'язком є звернути вашу увагу на те, що не вірю в добрий успіх. Ви ж самі заявили, що не маєте найменших доказів на те, що завіщання підроблене. Так на чім же опremo наш протест?

Можливо, що й баронова не зможе поставити свідка, що був присутній при підписуванні завіщання, та тоді судія зажадає присяги баронової — а коли вона присягне, ми справу програли!

Сталося так, як адвокат передвидів. Баронова й її син присягнули, що померший в їх присутності підписав завіщання, а тим самим його проголошено правосильним. Обі сестри відсуджено від їх домагань і наложено на них ще заплату судових коштів.

— Падлюки! — кликнула Едита, повернувши домів після скінченої розправи. — Треба було сподіватися, що кривоприсяга їх не відстрашить. А однак правда мусить побідити! — додала пристрасно. — Не спічну, доки не докажу підлоти цих драбів!

— Чи судіям підпис не видався підозрілим? — спитала Лукія. — Що сказали знатоки?

— Заявили, що незручні букви походять із того, що рука нашого хоробою знесиленого батенька дрожала при підписуванні. Я однак впевняю, що в найлучшому разі вони правили рукою батька та всилували його до підпису. Та як мені це доказати? А хочби це навіть по часі вдалося мені, то хто знає, скільки ще остане із всього майна!...

Таке вирішення суду істрашенню прибило Едиту. Кілька днів не могла заспокоїтись; майже не їла й не пила. Лукія журлииво відивлялася на свою сестру й старалася її заспокоювати, що їй вчасно повелося.

Однак, після кількох днів новий несупокій обняв Едиту. Одної днини, зараз із рана, заявила Лукії, що має якусь важну справу залагодити й вийшла із хати. Коли вернула, Лукія запримітила, що сестрині очі почервоніли із плачу, та що вона лиш із трудом здержує сльози.

Едита сіла при вікні. В задумі не дочула коли втворились двері та на порозі станула Лукія. Нещасний вигляд сестри зажурих її дуже. Едита була бліда, ломила руки й тяжко зітхала.

— О, Боже! — говорила в розпущі. — Мушу се зробити. Нема іншого виходу. Вся моя надія була, що се не-

щасне життя вже скінчить ся та зможу свободнійше відітхнути. Але ні — мушу далше бороти ся із судобою, а се так тяжко, так дуже тяжко. Як те все закрити перед Лукією? ...

В ту-ж хвилю почула шарудіне — відвернула ся. Побачивши сестру, старала ся погамувати себе, але Лукія скоро підійшла до ньої та схвильованим голосом спитала:

— Що тобі, Едито? Маєш якусь тайну — журя тебе зв'їдає! Едито моя, звір ся передімною, сим влекшиш своєму серцю.

Едита збіліла.

— Ні — ні, Лукійко — се ніщо! Я роздумувала... але се дурниця. Дитина ще з тебе! Чого-ж так сумно глядиш на мене? Що-ж маю тобі сказати, Лукіє? Дурниця — впевняю тебе. Лукіє не муч мене...

Із сльозами в очах відвернулась Лукія. Її боліло се, що сестра їй не довіряла. А була певною, що Едита закриває перед ньою якусь тайну.

Іслідуючого вечера, коли сиділи разом, розмавляючи поважно, Едита потайки плянула на годинник. Лукія побачила як Едита здрігнулась. Скоренько зложила ручну робітку, піднялась та неспокійно стала проходжуватись по кімнаті.

— Тут так горячо — мушу вийти на свіжий воздух! — знагла заявила. — Крім того маю ще де-що поладнати.

Навіть не глянула на сестру, що неспокійно та журливо слїдила кождий рух її.

— Хочеш вийти, Едито — таки зараз? Не хочеш, щоб я пішла з тобою?

— Ні, ні! — скоро відперла Едита. — Сама піду. Та-кож не знаю, коли поверну?

Вийшла до сусідної кімнати, щоб перебрати ся. За декілька хвилин вернула, готова до виходу й подала Лукії руку на прощанє:

— До побаченя Лукіє! Читай тимчасом книжку. Читанє тебе займе, забудеш що сама остала. — Коли верну — не родна тепер знати! — докинула скоро.

Лукія з трудом боролась із сльозами. Не вміла пояснити собі такої наглої зміни в сестринім поведеню. А однак мовчала, не хотіла напирати на неї.

Едита звернулась до виходу.

— До побачення, Лукіє! — повторила й вийшла з кімнати.

Лукія прислухувалась до відгону її ходу, відтак заломилася руки та із болю заридала.

Від давних літ була самотньою, опущеною. В дома, мачуха обходилась із ньою наче із чужою, а коли втікла із дому, не менше самотньо почувала себе в оточенні людей, де знайшла захист. — Нарешті віднайшла сестру — раділа, що віднайшла рідне серце, що її зрозуміє та поділить свої думками. Так було колись, як разом перебували в домі батька, але тепер: Едита змінила ся, дуже змінила ся!... Ніколи не згадувала про свою минувшину, де перебувала донедавна та що робила. Окружала її тайна, яку Лукія не була в силі збагнути...

Проминуло так дві години, а Едита не вертала. Навдармо старалась Лукія розігнати свої скорбні думки, вони все вертали до сестри — не могла зрозуміти причини так наглої зміни.

Тишина кругом... Нараз — немов то чує скрипіт входової брами. Але ні, се лиш так причуло ся. Лукія взалась дальше раціювати. Робила механічно, всі думки її кружили коло сестри.

Що робила Едита в час тої розлуки? Чому так вперто мовчить? Чистий характер Едити виключав можливість...

Нараз здригнулась Лукія. Вдивилася в двері, за котрими почула якесь невиразне шарудінє. Робітка випала із рук. Якийсь дивний жах обняв її. З місця не могла ворухнутися.

Злегка крикнула — почула виразне, хоч тихе стуканє. І двері звільна відхилились а до кімнати увійшла якась в темну довгу загортку одіта жінщина — лице її було сіткою закрите.

Побачивши її, Лукія схопилася із крісла та, ні слова не будучи в силі промовити, вдивлялася в прибувшу, що спинилася при вході.

Минула довга хвиля. Незнакома хитнула ся а щоби не впасти, вхопила ся дверий. Лукіїн жах минув; наблизила ся до незнакомої та піддержала її. Повела її до канапи. А коли положила її на канапу та сіточка зсунула ся із лиця, Лукія жажнула ся. Вистрашеними очима дивилась

на бліде, виснажене лице — пізнала.

— Лівіє! Милостивий Боже — Лівіє!

Її здавалося, що то сон. Адже-ж це немислиме! А всеж таки... Старалась вібрати думки. Так — це Лівія — це вона, бліда, винувденіла — наче тінь яка!

Прибувши піднялась зівільна. Очима стрівоженими, повними розпуки, вдивлялась в лице Лукії, що мимохіть варидала.

— Лукіє...

Оклик сей свідчив про незмірно великий біль прибувшої. Але він привернув Лукії рівновагу. Так — це не мана, це Лівія, її дорога Лівія!

— Лівіє! — Лівіє! — кликнула. Присіла на канапу побіч ньої та тулила її головку до своїх прудий.

Минула довга хвиля. Лівія тремтіла всім тілом — мало що не вміліла.

Лукію обняла тривога. Що сталося із її подругою? Чому оставила дім Гальденів та сюди прибула?

Глянула на її лице. Страшне! Як се можливе, щоб людина в так короткому часі так дуже змінила ся?!

— Лівіє — ради Бога — що сталося? — кликнула, із жалем вдивившись в її очі. — Скинь загортку, капелюх.

Се допомгло. Відтак принесла із сусідної кімнати вино й подала виснаженій подрузі.

Але Лівія не була в силі вдержати шклянку в руках; шклянка випала із рук а бідна дівчина повалилась мов нежива на землю. На хвилю обняло її велике знесилене. За час вона втворила очі, а коли побачила похилену над собою подругу, вишепотіла:

— Лукіє, так мені недообре, так радаб я умерти!...

В її голосі тремтів невисказаний біль а Лукія не була в силі сліз спинити. Але скоро отямилася.

— Лівіє! — промовила благаючим голосом, рукою погладжуючи її волосє. — Поді попадати в розпуку. Щоб не сталось, не вільно теряти надії, що й нам колись ще всміхнеться щастє. Лівіє, ми були подругами, а що в нещастю ти мене віднайшла, се доказ, що й на дальше ти заховала приязнь до мене. Так, Лівіє, скажи мені, що сталося та вір, що біль твій зараз скінчить ся; тобі легше стане, коли виговориш ся, а разом може скорше знайдемо спосіб, щоб твій біль заспокоїти. Скажи Лівіє — чи

се може о Горста Вінтера ходять, що?

Лукія замовкла на вид такої безграничної розпущи своєї подруги.

— Ні, Лукіє! — сказала нещасна дівчина. — Для мене вже нема надії, нема сонця. Все пропало! Бог мене вярк ся і люди відступили. Ах вмерти — вмерти!...

Лукія із трудом лиш панувала над собою. Її зворушення було за велике.

Нагло Лівія схопила ся. В її очах блистіли ще сльози, наче перли, а її лице було смертельно бліде, голос її змінив ся — наче затверд.

— У людей нема серця! Вовки хижі! У мене також серце вбили! Все в мині завмерло. Так — все збайдужніло, завмерло. Сказали, що я убійниця, з якою їм гідко брататись. Прокляли мене. Тепер я вже без батьківщини, без пристановища. І блукаю так з місця на місце, з хати до хати, аж мене звільнить від того смерть — та одинока моя опікунка, що знає ще милосерде — забере мене з собою в безконечні простори — в той другий світ, добрий, де остаточно зазнаю супокію!

В кімнаті настала глибока тишина. Лукія не мала відваги її перепиняти. Обняло її дивне почування. А лице Лівії дрожало; здавалось, начеб якась дивна думка ньюю заволоділа. Нараз схопила ся та приступила до Лукії. Похилилась над ньюю так, що Лукія почула її горячий віддих, а дивний погляд очий Лівії жахом її переняв.

— Лукіє! — знагла скричала нещасна дівчина. — Чому так дивиш ся на мене? Чому не заговориш? Чи в тебе також вмовили, що я убійниця та — що я стала гідною дочкою свого батька? Ха, ха, ха! Дивний той світ. Дурниця все, що говорять про милосерде, про справедливість! Відчуваю гідь до сього світа, до людей та цілого життя! Але ще вистане мені сил! О так! Не хочу й не можу жити із тим клеймом, яке мені силою накинули. Знаю спосіб, що мене очистить із сього!... Пращаю тебе, Лукіє! Не обавляй ся, що убійниця Аделі стане тягаром для тебе — не бій ся! Вскорі вже знайду супокій!

— Лівіє — Лівіє! Що хочеш вчинити?

Лівія відвернулась.

— Що зроблю? Хочу просити милосердя там, де його без сумніву знайду. Смерть мене висвободить! А там,

в горі — нема ненависти, ні злоби! Не спиняй мене, Лукіє! Житє мені вже остогидло — ах! Супокою, супокою лиш бажаю!...

— Отям ся, Лівіє! Не знаєш, що робиш! Не забувай, що се пріх смертельний, що ніколи...

Але Лівія була вже за дверима.

— Лівіє! Ради Бога!

Та ще Лукія не встигла вийти за ньою, коли почула з сіней якийсь глухий лоскіт.

При стїні, коло сходов, світилась мала лямпочка. При її слабому світлі добачила Лукія нещасну свою подругу, безпорушно лежачу на землі. Скоро наблизилася до ньої та прикилякнула побіч. Але Лівія лежала без руху.

Кілька хвилин Лукія вдивлялась в лице подруги, потім підняла очі до неба й, заливаючись сльозами, шепотїла:

— Дякую Тобі, Господи, що недопустив сю нещасну, щоб руку на себе наложила. Дай, щоб вона здобула рівновагу та щоб її душа зазнала щастя та супокою.

Не тратила часу. Із надлюдським ізусилєм затигнула її до кімнати та положила на килимови. Відтак старалась її очутити. Але Лівія лежала безпорушно із замкненими очима, майже не дихаючи.

Лукію обняла трівога. Що робити?

І нараз прийшла нова думка — нова жура. Дотепер, занята Лівією, забула про сестру. А де вона — де Едита? Годинник вказував пів по десятиїй, а її ще не було. Чи стрінулоб її яке нещастє?

Не знала, що почати. Пожирав її несупокій, не знала що могло стати ся з Едитою.

Нараз із килима понїс ся хрипливий сміх. Лівія втварила очі та вдивилася в стелю. Лице її горіло.

— Ні, ні! — я знала. Так — знала, що мене нагонить. Я — певно — а вжеж — я убійниця. Горсте! і ти також так думаєш! Всі так говорять — отже се мусить бути правдою! Де ти? Так — тепер так ціле житє остану самою та голод терпіти му. Все скінчене!

Лукія не ворухнула ся із місця. Вдивляла ся в хору, але слів її не розуміла. Догадувалась, що прийшло до зірвання між Лівією та Горстом, а однак не могла в се по-

вірити. Вона ж добре знала й майже певною була, що не могло дійти до того.

— Ходіть — батечку — ходіть! — горячувала Лівія. — Втікаймо! Глядіть — он там! Не бачите? Гонять за нами! ходіть — ходіть — бо запізно буде! — Ні, ні! — кликнула нагло. — Я цього не зробила! Не вбивайте мене! Змилосердіть ся надімною! Таточку — таточку мій — ратуйте, ратуйте мене!

Схопила ся із килима. Диким поглядом повила по кімнаті. Лукія приступила до неї та взяла її за руку.

— Лівіє — дороженька Лівіє, заспокій ся. Ніщо тобі не прозить. Ходи — положи ся. Заспокої ся!

Лівія видивилась на неї, не пізнавала. Далась Лукії покласти вигідно на килимови. Скоро замкнула очі — заснула.

Лукія побачила тепер, що Лівія є поважно хора. Засвітила світло та без помону вийшла з кімнати. Вийшла на другий поверх та постукала в одні двері.

— Хто там? — спитав хтось.

Лукія заявила своє ім'я та спитала:

— Чи ваш син в дома, пані Гебер?

— Ні, пані! — відповіла жінка, втвиряючи двері. — Ще ні — але як же ви виглядаєте? Ви ж страшенно поблідли — що стало ся?

Лукія коротко розповіла, що стало ся, й зараз додала, що Едита в якійсь пильній справі мусіла вийти із хати та що вона сама прийшла із проханєм до сина пані Геберової, щоб він пішов до лікаря.

— Розумієть ся, моя пані! — відповіла стара. — Але мій Бено не верне перед одинайцятьою. Лікаря-ж треба сейчас. Я-б дуже радо сама пішла до доктора Лемпера, але мої ноги не скоро мене понесуть туди. Так можеб я остала коло хорої, а ви самі побіжіть по лікаря. Він живе недалечко, вулиця Вимінна, чишло 13.

Так і стало ся. Лукія ще дещо розказала пані Гебер, щоб знала, як поступити, коли-б Лівія збудила ся, після чого скоро відійшла.

Ідкий вітер обхопив її на вулиці. Прохожі зовсім не звертали уваги на неї, стараючись чимскорше добити ся до своїх хат.

В хаті, де жив лікар, дізналась Лукія, що він перед

годиною виїхав на село та не скоро верне. Порадили їй, щоб пішла до лікаря Боттена, що мешкав недалеко торговиці.

Але й того не було в дома.

— Пішов до цирку! — сказали їй,

Щож було робити? Третій лікар, якого адресу знала, мешкав дуже далеко. Наборзії рішила ся піти до цирку.

Тут тимчасом скінчило ся представлене та сотки людей виходили із того місця забави. Лукії не остало ніщо иншого робити, як пригледати ся цирковим постаням, чи між ними не загляне доктора Боттена, якого особисто знала. Що хвилі хтось її потручував. Поліція старалась вдержати порядок та вважала вельми пильно на безпеку публики, бо що хвилини під'їздили до цирку повозки. А серед такого натовпу людей не тяжко було о нещастє.

Нарешті, поштуркувана зі всіх боків, Лукія знайшлась аж біля малих дверцят, що вели до цирку. Очевидно були призначені для артистів, і тепер були заперті. Лукія стратила надію відшукати лікаря, але рівночасно не була також в силі відобутись із межі такого натовпу людей.

Мимохіть прийшов їй на думку той вечір, коли із мачухою та її сином, Альфонсом, була в цирку. Тоді, як вертала домів, пішов за ньою Альфонс та коли він нахабливо кинув ся на неї, та коли вже їй сил не ставало до оборони, тоді несподівано прийшла поміч. І вона думала про ...

Нараз відвернула голову. Кругом ньої прорідло. Саме втворили ся малі дверцята циркового забудовання та в дверех вказала ся якась пані із засіткованим лицем. Лукія почула її голос:

— Дякую, панам! — говорила незнайома та кивнула головою мущинам, що підводили її до фіртки.

Лукія пізнала сей голос. О, так!

Здержала віддих, вдивляючись в ту жінку, що, трі-вожно оглядаючись, почала скоро відходити.

— Ні — ні — навіть думати про таке не годить ся! Звідки-ж така думка, що Ед....

Жінка із засіткованим лицем була від ньої яких п'ять ступнів далше. Вона також добачила Лукію. Спинила ся. Здрігнулась, а її уста прошепотіли:

— Лукія?!

Лукія скоро підійшла до ньої. Пізнала її.
— Едито! — кликнула. — Едито — ти, в цирку?!

РОЗДІЛ CVII.

ХТО БУВ МЕСТНИКОМ?

Сумерк спускав ся на землю. Із китловини піднимали ся густі випари а з поміж них могуті гори проглядали наче які потвори.

В циганському таборі не кипіло житєм, як звичайно. Хоч ще світили обозні вогні, кидаючи химерні тіни на високі, старі дерева та хоч кругом тих вогнищ і тепер розсіли ся темні постаті, із короткими люльками в зубах, то весела розмова якось не клиїлась.

В цї околиці вони прибули із найкрасшими надїями, але завелись. Були знесилені та знеохочені. Хмарними очима вдивлялись перед себе, розважуючи невдачні наміри.

І стара Блянка також присїлась на почіпки але троха подальше від них, в корчах, а лице закрила худими руками. Що станеть ся із ними, коли цигани частїйше вертати муть із порожніми руками? — думала.

Давнїйше можна було дещо заощадити, тепер же не ставало навіть на нужденну поживу.

Стара зітхнула. Минули добрі часи, коли була молодю, веселою та жила безжурно. Минув та вже не вернеть ся прекрасний сон!

Нараз щось зашуміло в куцах. Стара розглянулась жажливо та аж крикнула в голос. Перед ньою стояв Тобі, що — подїбно як Паольо — пропав був перед кількома днями.

Тобі мав хоробливий вигляд, а запалі його очі гляділи трівожно кругом.

Блянка мимохіть здрігнула ся.

— Звідки приходиш, Тобі? Бій ся Бога, як же ти виглядаєш? Деж ти був?

Його погляд блудив неспвідомо.

— Оставте мене! Що се вас обходить, куди я ходив! Де дідусь?

— Я тут! — в ту-ж мить дав ся чути низький голос.

Перед ними стояв старий Марко, що незаметно наблизив ся до них. Тобі аж підскочив зі страху, неспокійним поглядом вдивившись в Марка що мірив його хмарним, пронизуючим поглядом та коротко спитав:

— Звідки приходиш, Тобі?

Тобі старав ся затримати відвагу ючайдуха, але се не вдалось йому.

— Я хотів зробити се, що вже давно був задумав. Я мав надію, що зароблю на сьому прубі гроші! — відповів.

— Брешеш! — крикнув старий і захопив його за рамя та став шарпати. Скажи, де ти подів річи, що потайки закрав із мого шатра? Признай ся сейчас, инакше не зважати му, що ти є моім внуком, кровю моєї крові, а прикажу тебе бити так довго, аж скажеш правду!

Тобі жахнув ся, але скоро здобув рівновагу та відповів:

— Не знаю, чого хочете, дідусю! Я річний не закрав, лиш Паольо, якого я спінув на дорозі, саме тоді, як він свою добичу продавав старому жидови. Я кинув ся на нього, щоб видерти ваше добро, а коли я борикав ся із ним, жидиско втік із купленим добром. Тимчасом я поборов Паоля та присилював його віддати гроші, що дістав від жида. Паольо самий втік, обавляючись, щоб ви його не здігнали.

Хоч се оповіданє могло бути правдиве, то все-ж таки Марко не довіряв своїйому внукові. Сумне його лице не прояснило ся навіть тоді, коли Тобі витягнув із кишені мішочок із грішми та подав їх дідові. Не спускаючи очий із нього, він далше спитав:

— Чому ти викрав у нас дівчину? Адже-ж ти знав, що за неї ми могли дістати великі гроші. Признавайсь, чому забрав дівчину?

Тепер Тобі вдавав великий жаль.

— Дідусю! — сказав. — Я дуже полюбив дівчину та жаль мені було, що її Блянка так мучила. Від ньої я дізнавсь потайки, що якийсь один богатий пан готовий за-

платити великі проші за її зворот. Я тоді рішив придбати собі той добрий зарібок. Втік разом із ньою. Але, недалечко із відси, дівчина почала кричати та на її крик з'явився якийсь незнаний мені мущина, та він мене прогнав а дівчину взяв із собою!

— Чи се правда, що говориш Тобі? — спитав старий трізно, пронизуючим поглядом вдивившись в нього.

Тобі хоч поблід, але вдержав Марків погляд.

— Правда, дідусю! — відповів. — Зрештою скорше чи пізнійше потвердить се також Паольо.

— Паольо не верне ніколи! — втрутилась стара Блянка, що дотепер мовчала.

А по хвилі добавила, непорушно у даль вдивляючись:

— В глибокому лісі — в самотньому місці — лежить тихий, неживий чоловік, що впав із руки убійника. Горе, трикрать горе убійникови. — Бог його назначив та кара його не мине!

Тобі скричав жахливо, а Марко вдивляв ся остовпілими очима в Блянку, якої дар віщовання нераз грозою проймав його.

— Стара снить! — сказав Тобі, силуючись вміжати. — Сама не знає, що плете!

— Мовчи! Стережи ся! — остерігав Марко.

А стара, мов із тяжкого сну пробудившись, підняла ся звільна, повела здивованим поглядом по присутних та шепчучи незрозумілі слова, наблизилась до свого шатра.

Марко довго дивив ся за ньою, відтак звернув ся до свого внука і сказав:

— Сим разом дарую тобі, але на будуче стережи ся! Буду тебе стеріг. Иди в шатро!

В годину пізнійше зібрали ся всі кругом казана, в якому кипів приладжений Блянкою акорт, напій у циганів вельми розповсюднений. Коли Тобі наблизив ся до Блянки, що всім наливала напій у чарки, стара здрігнула ся і промовила щось, чого Тобі не розібрав. Він поблід, майже відрухово підняв чарку, але вона — немов не доглянувши його — кивнула на другу жінку, що їй помагала й та заняла ся дальше розділюванєм напою. Блянка відійшла. Тобі затиснув кулаки. Стара ставалась небезпечною для нього.

Вчаснійше, чим звичайно, пішли цигани спочивати. Один лиш не міг заснути — Тобі. Не міг позбутися того страшного виду — викривленого лиця, місячним світлом осяяного у гробі. Він все переслідував його і в день і вночі.

Ніщо не повелось йому: Ільона відмикнулася із рук, проші мусів віддати, щоб втихомирить старого, ніщо не остало — лиш той один, страшний образ, що до безумства його доводив.

Була північ, коли, якось зачув підозрілий гомін. Схопився і вийшов на двір.

Ніч була темна. Звільна посувався туди, де стояла сторожа. Але нараз хтось схопив його із заду та кинув на землю. Тобі почув слова, висказані півголосом:

— Мовчи, коли тобі жите миле!

Та поки зрозумів, що се значить — добачив якісь дивачні постаті, що наближались до табору. В кілька хвилин світло смолоскипів осяяло прикру сцену.

Чужі сі люди, у дивачних уборах, оточили табір із всіх боків. Одні кинули ся на заспану сторожу, щоб її обезоружити, другі же усталися із пістолями в руках перед шатрами, щоб не допустити циганів до втечі.

Цигани схопили ся зі сну та з диким криком кинули ся до виходу. Счинило ся загальне замішанє та переполох особливо серед жінок.

Що се за люди, що так потайки влізли в табір? Чого вони хочуть?

Всі видивились на стрункого, гарного мушкетера, що здавався бути ватажком цих людей. З повагою, наче володар який перейшов табір та його люди розуміли кожний хоч би найменший рух, та сейчас сповняли його прикази.

Наблизився до нього Марко, як найстарший з меж циганів, та нетерплячим та гнівним голосом промовив:

— Хто ви, що мов вовки серед ночі нападаєте на людей? Хто ви та за чим тут нас шукаєте?

Незнакомий дивним поглядом зустрів старого, відтак звучним голосом заявив:

— Не бійтеся, старенький! В кого чисте сумління —

тому ніщо злого не станеться. Не за добічею ми тут прийшли, але щоб покарати гріх. Будьте спокійні та вислухайте, що вам казати-му.

На його знак відступили люди від шатер, так, що цигани могли вийти. Хоч цілий той напад був для них несподіваним та незрозумілим, але так лице як і поведене та слова незнакомого додали їм відваги.

А незнакомий так говорив:

— Серед вас перебуває один, Тобі зветься. З його причини ми тут явилися. Одної ночі допустився він убійства, що до неба кличе о помсту. Але був свідок того злочину. Тобі вбив свого брата Паюля.

Серед загального переполоху ніхто не зачув крику Тобіго. Лежав він зв'язаний на землі, не будучи в силі ворушитись. Із розжареними очима вдивлявся в чужого, що здавався бути посланим із неба месником.

Старий Марко впав на коліна й лице закрив долонями.

— Убийник є серед нас — знаю про це! Жадаю: видайте його, щоб отримав належну кару. Бог самий домагається помсти. Нехай станеться Його свята воля! Ведіть до мене убийника!

Кількох циганів увійшло у шатро, але скоро вернули — не знайшли там винувника.

Тишина — від часу до часу перебивана хіба зойком старого Марка.

Чужий розглянув ся кругом. Спостеріг лежачого на землі злочинця і скоро підійшов до нього. Принесли смолоскип. Із жахливим криком Тобі закрив своє лице.

— Хто ти? — остро спитав незнакомий.

Тяжка мовчанка. Нікотрий із циганів не мав відваги врадити винуватого та віддати його в руки месника.

Але піднявся старий Марко і хитким ходом наблизився до незнакомого.

— Се той, котрого шукаєте — беріть падлюку, убийника. Хоч він є кистю із моєї кисти, вирікаюсь його! Не хочу більше знати його! Він наніс неславу на мою сиву бороду. Нехай же його не мине заслужена кара. Не належить він більше до нашого племені — хай буде проклятий!

— Отче! Дядечку! — Милосердя! Не оставляйте мене! Але старий Марко, спертий на рамени приятеля, непевним ходом поволік ся у своє шатро.

Незнакомий приказав забрати убійника. Страх обняв циганів, коли бачили, як його затигнули під дерево, та закинули на шию петлю.

Тобі боронив ся, мов божевільний. Надармо. Не міг висмикнути ся своїйому призначенню.

Не зважаючи на його зойки та крик незнакомий промовив гнівливим голосом:

— Згадай про гріб у лісі під смерекою — згадай про ту бідну, нещасливу дівчину, що мала впасти жертвою твоїх похотий... За се має тебе стрінати належна кара! Господь Бог є всевидючим, навіть серед тихої, мовчливої ночі. Так гинь, падлюко — не заслугуєш ні на що иншого!

А за кілька хвилин пізнійше поніс ся проймаючий крик серед тихої ночі — люди стягнули петлю — убійника стрінула належна кара.

В голос ридали жінки та на колінах просили Бога о милосерде над душою повішеного. У великому смутку споглядали на борючого ся зі смертю хлопця, якого страшний кінець всіх прозою проймав. Навіть той незнаний відвернув ся, немов не хотів глядіти на повісільника. Поволи вийшов вперед та, вказуючи на повішеного, сказав:

— За провину наступила кара! Тепер ще одню маю зробити: О скільки мені відомо, між вами знайшла пристановище гарна чужа дівчина, що походила із півночі, над якою Блянка нераз знущала ся. Не досить того, що стара силувала ту дівчину жебрати, але ще побивала її без милосердя та мучила її, скільки лиш могла... Хоч би її провина не була так великою, як того хлопця, то всеж таки повинна її стрінати кара за ті знущання.

Цигани почали перешептувати ся гнівливо. Хоч всі бояли ся її острого язика, то однак її слова були великої ваги, бо була мудрою та вміла собі у всьому порадити. Проти власної волі, на приказ незнакомого, кількох циганів увійшло у шатро Блянки. За хвилю же вернули — без старої.

Дивно схвилювані були, як один із них наблизив ся до незнакомого і тремтячим голосом промовив:

— Пане, старої Блянки не можете карати — вона лежить на своєму леговиську — Господь Бог покликав її до себе.

Глибоко вражаючий крик слідував після цих слів. Всі побігли в сторону шатра, всі хотіли бачити помершу. Навіть незнакомого так зісрінувши те все, що покликав кількох із своїх людей та враз із ними увійшов у шатро. Зараз, коли він увійшов у шатро, застрашені цигани відвернулися від нього, а він наблизився до леговища помершої. Через декілька хвилин остовпілий вдивлявся в зморщене лице старої, на якому ще остав строгий вираз, відтак промовив незвичайно поважно:

— Господь Бог самий осудив її! Тут скінчилась моя робота!

Звілына, вельми поважно звернувшись до виходу. Застрашеними очима супроводили його цигани — відтак знова в голос почали заводити.

Незнакомий зібрав кругом себе своїх людей, а в кілька хвилин пізніше темні постаті, наче тіни, пропали поміж деревами.

Дивна, не мила тишина запанувала на далекому просторі. Лиш придавлені зойки жінок добувалися із шатра, в якому лежало мертве тіло. Про сон нікотрий із циганів навіть не думав. Пригоди минулих кількох годин до глибоки їх зворушили.

В декілька хвилин після того, як забрали ся ті незнамі люди, вийшов із шатра знесилений, горем прибитий Марко. Кругом зібралися його люди, а на їх лицях відбивалося німе співчуття. Знали добре, як старець любив свого внука, що так дуже був подібний до його передчасно помершого сина. Нещастя се до глибини його потрясло — а самотньою потіхою для нього булоб також перемести ся у вічність і там получитись із сином та внуком. Тихо в розпущі зітхаючи старець підняв голову.

— Поховайте обоїх! — сказав прибитим голосом — а мені позвольте сей час звернутись до відси, бо тут я не в силі знайти ні потіхи, ні супокю!

Глянув в те місце, де повішений сконав — не міг дивитись, дрощем його проняло й він очі заслонив руками. Зовсім не порушив ся, коли копали два гроби, а голова

його щораз то низше на грудь спадала.

Коли погребано обох трупів та серед тихої ночі понісся жалісний похоронний спів, підняв ся істарець та пошкандибав у своє шатро.

Поки ще лучі сонця вкрасили небо, цигани вибрались в дорогу. На шляху вказали ся навантажені вози а за ними йшли муштини та жінки, із спущеними головами, немов за домовиною помершого.

Першим возом поводив істарець. Ще раз глянув в те місце, де скінчив жите той, що всяку радість життя йому забрав. І з його грудий добув ся тихий, корчем істягаючий плач. Страшенно знесилений відвернув голову а уста його тихо шепотіли:

— Боже, Боже! Допоможи мені, я-б також хотів мати тепер супокій!

РОЗДІЛ CVIII.

ТЯЖКІ КАЙДАНИ.

Як лиш Леонія Гальден охолотла із жаху, якого зазнала з причини простацького поведеня її чоловіка, зараз пішла до кімнати Лівії, бо здавалось їй, що після прикроїстий, яких зазнала від Фридриха, вона мусить потішити Лівію бодай кількома сердечними словами. Не прочуваючи нічого втворила двері до її кімнати. На порозі спинила ся та дуже змішала ся, не заставши нікого.

— Боже, де вона може бути? — шепотіла журливо й зараз задзвонила на покоївку, в надії, що вона зможе щось сказати де ле панна Стеттен.

Не дізнавшись нічого від покоївки, проходжувалась по кімнаті, вижидаючи повороту Лівії.

Колиж її нетерпеливо довге вижидане скінчилося нічим, вибігла з кімнати та почала допитуватись серед слуг, в тій надії, щоб від них дечого дізнатись. І на своє горе дізнала ся від старого слуги, Карла, що він бачив коли вона бліда та переполохана, вийшла з кімнати, що побіч

гостинної, та пішла до своєї кімнати.

Смертельно бліде лице було у Леонії — вона відчула, що Лівія підслухала її розмову із чоловіком. Чим довше над тим застановляла ся, тим більш певною того була та якийсь дивний сум її обіймив. Полюбила Лівію, як рідну сестру; молода дівчина була одинокою її потіхою в тяжких хвилях, які вона не раз переходила.

Обидливі слова Фридриха пропнали їй відси ту нещасну дівчину, а Леонія, будучи свідком тої прикрої сцени, зрозуміла дуже добре, як се боліло бідну Лівію діткнуло.

— Ах, Боже, що Горст на се скаже, коли дізнає ся що нестало Лівії? — заливаючись гіркими сльозами, шепотіла Леонія. Він нічим не дасть себе потішити, а зовсім певно між ним а Фридрихом буде мусіло прийти до сутички.

Коли Леонія, старалочись заспокоїти себе, проходжувався по кімнаті, нагло явив ся Фридрих Гальден, а його лице ізраджувало великий гнів. Самий повечеряв і догодив собі вином, на що вказувало його червоне лице та блискучі очі. Замкнув за собою двері із цілою силою, а тоді диким ходом наблизив ся до Леонії та спинивсь перед нею у низиваючій поставі.

— Що-ж се має означати, Леоніє? Чи думаєш, що я маю зносити таке твоє поведення? Як лиш тобі щось не подобаєть ся, так зараз втікаєш й оставляєш мене самого при вечері! Твоїйого поведення я прямо не в силі зрозуміти! Сейчас вертай — бо що люди говорити муть?

Слова Фридриха її гірко діткнули. Він, що її всяке щастє відобрав, тепер ще відважив ся їй докоряти, зовсім не застановляючись над тим, як часто її обиджав своїм простацьким поведенням.

— Що слуги говорити муть про се — думаю, Фридриху, що се тобі відоме. Дуже часто ти вже глузував із мене та докоряв в присутності слуг, а їх жалкування після того були для мене велими болючими.

Перестань грати комедію, вона не зворушить мене! Остаточно шкода кожного слова — зійдеш на долину, чи ні?

А ся послухна жінка, що дотепер сліпо поступала пі-

ісля його приказів та ніколи не знала власної волі, нагло схопила ся із місця і так сказала:

— Ні, Фридриху, не можу я тепер зійти з тобою на долину та про зовсім байдужі справи розмавляти! Ти мене страшенно загриз, бо своїм простацьким поведенням супроти Лівії ти довів, що вона мусіла оставити наш дім!

Змішав ся — глянув на неї, немов не розумів її слів.

— Лівія Стеттен напевно увійшлаб була до гостинної, колиб не твої слова, що її спинили в передній кімнаті. Я певна, що вона чула твої нікчемні слова й зараз юставила наш дім... Що скажу Горстови, коли прийде та питає про свою наречену?

Лице Фридриха Гальдена прибрало насмішливий вираз. Зареготав ся, а проходяжуючись по кімнаті так до нього говорив:

— Славити Бога, що сама оставила наш дім, а то я-б мусів її попросити ю се. У всякому разі дуже мудро вчинила, що вибралась із дому, в якому не має найменшого права перебувати. Мені лиш дивно, чого се має тебе так гнівати?!

Після сих слів Леонія залляла ся гіркими сльозами.

— Не маєш поняття, Фридриху, який страшний біль ти вчинив мойому братови. Коли Горст дізнаеть ся, що ти Лівію прогнав, готов навіть допуститись якого божевільного вчинку.

— А що-ж се мене обходить? — реготав ся насмішливо. — Аджеж я не залежний від твого брата! Коли йому що не до вподоби, так може зовсім не приходити до нас.

— Фридриху! — кликнула Леонія, глибоко діткнена сими словами; схопила ся з місця та сміло встанула перед ним. — Чи хочеш відіпхнути від мене одиноку людину, що в страшних для мене хвилях розраджувала мене? — кликнула з жалем Леонія. — Знаєш дуже добре, чим є для мене Горст а мимо сього хочеш нас розлучити та відіпхнути від мене одиноку мою потіху?

Після тих слів Фридрих сильно змішав ся та здивований глядів на бліде лице Леонії, що перший раз в життю заняла супроти нього так рішуче становище. Але зараз же впав в ще більшу лютю і кликнув:

— Чи хочеш мене присилувати до того, щоб я ще й

твойому братови заборонив вступ до моєї хати? — Коли-б я се зробив, мав би сутокій раз-на-все, бо він не звертав би тобі голови ріжними дурницями. А тепер досить того. Сейчас зійди зі мною на долину та зроби те, що до тебе належить!

Леонія, бліда як мертвець, тремтіла всім тілом і всею силою вхопила ся за поруче крісла, щоб не впасти на землю. Знала дуже добре сей палаючий погляд свого чоловіка і знала, що в таку хвилю він легко може втратити рівновагу та допуститись навіть найбільш підлих вчинків.

Ще раз здобула ся на відвагу та спокійно промовила:

— Фридриху, будь вирозумілим, аджеж не можеш від мене вимагати, щоб сьогодні, коли я так знервована, була в силі додержувати тобі товариства. Я так змучена, що безуслівно потребую спокою! — І сейчас відвернула ся, зміряючи до передпокою, щоб лиш уступити з перед очий розгніваного чоловіка.

Поки ще однак вдало ся їй наблизити до дверей, почувла нараз скаженілий, хрипливий голос, добуваючий ся із грудий чоловіка. Дрощ пройшов по її тілі, коли відвернула ся до скаженілого Фридриха, що в ту-ж мить підійшов до нього і, вхопивши напрасно за рамя, скричав:

— Останеш тут, Леоніє — чи розумієш мене? Ти хиба розуму збулась, що на таке рішила ся? Жадаю від тебе, щоб ти сейчас зійшла на долину, в противному разі я можу забути ся та допуститись якогось божевільного вчинку.

І як дійсний божевільний шарпав її за руку і кричав хрипливим голосом:

— Вже більше я не в силі тобі до розуму промавляти. Кождочасний поворот до хати та стріча з тобою грозою мене переймають. Найкрасше почуваюсь ще далеко від хати, коли зовсім забуду, що ти є моєю жінкою!

Ридаючи силувалась вирвати ся із його рук, коли се він нагло так сильно вдарив її, що вона аж закрутилась і впала на підлогу. Тоді він, зовсім не звертаючи уваги на її стогнання, звернувшись до дверей та кликнув з гнівом:

— Тепер ти мене всилувала оставити власну хату. Скоро виїду й ні перед ким не таїти му того, що ти одна затроїла мені побут в дома.

Після сих слів Фридрих вийшов із кімнати, а Леонія

зболіла, в десятеро скорчена, блудила по кімнаті, шукаючи якого місця опору, але втратила тямку й повалилась на підлогу.

В чверть години після тої бурливої перепалки межі супругами, прийшов Горст, щоб дізнати ся, що поробляє його наречена. Змішав ся сильно, коли стрінув Фридриха, приготованого до подорожі, всїдаючого у повозку. Скоро підійшов до нього та непевним голосом спитав:

— Знова вибираєш ся в дорогу, Фридриху?

Фридрих однак не прив'язував ні найменшої ваги до швагрових слів, всміхнувся злобно і скоро всїв в повозку. В ту-ж мить фірман шмагнув коні й повозка пропала з перед Горстових очей.

Горст дізнав почуття, що його прозією переняло, і зараз догадався, що між ним а сестрою мусїло дійти до якоїсь страшної сцени.

Скоро поспішив до хати, шукаючи Леонії. Зовсім не стукаючи у двері, втворив їх — але відскочив взад із криком, побачивши нещасливу сестру без тямки на підлозі.

Застрашений наблизив ся до нїєї, підняв із землі і довгий час вдивлявся в її сумне, смертельно блїде лице.

— Бідна, нещаслива Леосю, як страшно терпиш тепер! Коли-б ти була зовсім його не знала, почувалась би себе більш щасливою та здоровішою!

Довго заходив ся коло нїєї, поки привернув її до свідомости. Коли втворила очі та побачила брата, свободнійше зітхнула, а на її блідому, виснаженому личку з'явилася усмішка.

— Се ти братіку? — шепотїла жахливо а цїпко стискаючи його руку, вдивлялася в нього, немов бажаючи впевнитися, що дійсно має перед собою брата, а не того кота, що так страшно знущав ся над нїєю.

— Заспокій ся, дорога Леосю — вговорював її Горст тремтїячим голосом, побачивши які муки його сестра переходить — аджеж я при тобі! Будь же певна — ніщо злого не станеть ся тобі!

Піркими сльозами залляла ся Леонія, почувши ці сердечні братові слова.

— Дорогенька, що стало ся тобі? Вискажи свої жалі переді мною; скажи, що зайшло із Фридрихом?

— Ах, Боже, колиб ти знав, як він знущався надімною, як бив — ні, того я не в силі висказати тобі!

Погляд Горста, повний несупокою, спочав на личку Леонії, відтак тремтячим голосом він спитав:

— Де Лівія? Чому її нема коло тебе?

— Ах, Боже! Лівія є...

Не могла далше говорити. Страшним жахом перенята, майже в горячці, кинула ся братови в обійми.

Студений піт виступив Горстови на чоло, бо відчув, що сей розстрій у Леонії був у звязи із Лівією.

— Говори Леосю! Перестань заспокоювати мене а скажи щирю правду, що стало ся із Лівією?

Леонія глибоко зітхнула, відтак, здобувши рівновагу, сперла голову об братове рамя і розповіла йому про все, що перебула з чоловіком. Нічого перед ним не закрила, навіть тих обидливих слів, якими Фридрих Лівію наділив.

Горст, почувши ці слова, схопив ся із місця та, страшним гнівом палаючи, проходжував ся по кімнаті. Сильно затиснув кулаки та лиш жалів, що його швагро виїхав та він не має на кому пімстити кривди, якої зазнала і сестра і наречена.

— Як се Фридрих міг відважити ся щось подібного говорити Лівії? Представляю собі, як він глибоко сим вразив її та як тяжко тепер буде їй здобути давню рівновагу. Ах, Боже! Колиб я був скорше приїхав, не дійшлоб до таких сцен.

І наблизивши ся до ньої, лагідно вхопив її за руку та із сильним напруженням слухав далше її оповідання. На вістку, що Лівія кудись забрала ся, весь задубів, відтак ноги почали під ним дрожати а очи кровю набігли.

Коли-б знав, де вона в сю хвилию находить ся, він би сейчас злинув до ньої та осолодив би їй ті гіркі хвилі. Тепер же застановляв ся над тим, що має почати та де саме її шукати.

Леонія, побачивши як болючо ся вістка його діткнула, кинулась йому на шию, та ридаючи шепотіла.

— Брате! Не попадай в розпукку! Не трать надії. Ти напевно Лівію знайдеш!

— Ах, Боже! — кликнув Горст в розпучі. — Де-ж мені шукати Лівії? Колиб я бодай знав, в якому напрямі

вона пустилась, я-б пішов за ньою хоч би на другий кінець світа!

Кинувши оком на нещасну свою сестру, заспокоїв ся троха і сказав тоді:

— Бідна Леосю! Так се тому Фридрих так скоро виїхав, що мене із далеку побачив!... Я-б рішучо був за тим, щоб ти вже раз скинула із себе ці кайдани, що можуть тобі навіть згубу принести!

Чи хочеш ціле своє життя так скапарати в безнастанній журі, ніколи ніякої радості не зазнавши? Ні, Леосю! Довше із сим чоловіком тобі годі жити! Він не заслужив собі на твою любов!

Леонія, бліда як мертвець, відповіла:

— Ні, братіку, сепо не можу вчинити. Що люди сказали-б на се? А як розвідка, стріну ся скрізь із погордою!

— Сим не жури ся Леосю! — кликнув Горст. — Тобі, як моїй сестрі, ніхто зла не зробить. Горе тому, хтоб відважив ся тебе зневажати. Не накидаю тобі тепер моєї думки, дорога сестричко, сама роздумай над сим, а певно признаєш, що тобі добра бажаю.

Після сих слів відвернув ся та приступив до вікна, щоб троха прийти до рівноваги.

Леонія, із віддалі приглядаючись братови, бачила, яку тяжку боротьбу він веде із собою, не знаючи що стало ся із дорогою Лівією та де має шукати за ньою. Забуваючи про власне нещасте, терпіла враз із братом а звертаючись до нього так сказала:

— Братіку — на хвилю забудь про мене та займи ся недолею Лівії. Як лиш її знайдеш, постарай ся сейчас мене про се повідомити щоб і я могла стати вам обоім до помічі.

Горст зворушений сими словами, притиснув сестру до серця та шепотів:

— Щоб Бог тебе благословив, ти чиста, шляхотна душе! Тепер я вийду, дорога сестричко, хоч не мало й тобою журую ся. Непевність, що стрінуло Лівію, так мене мучить, що довше я не в силі тут бути; піду до пана Стеттена, може він взяв її в опіку.

— Так, зроби се як найскорше — сказала Леонія — коби Бог допоміг тобі вернути із успіхом.

Горст вийшов, а Леонія довго стояла при вікні та

блудними очима слідила напрям його дороги. Смертельно змучена, впала на крісло та почала роздумувати над способом як вийти із того критичного положення.

— Що-ж мені почати? — шепотіла сама з собою Леонія. — Чи маю скинути із себе сей тягар, що так душу мою прогнітає? Ах, Боже! Змилосерди ся надійною, освіти мене, щоб я знала як в сьому рішитись!

РОЗДІЛ СІХ.

НА ЖИТЄ ТА СМЕРТЬ.

Минуло кілька днів, від коли Блюм із двома своїми товаришами майже чудом охоронив ся перед смертю. Сонце, що цілісніньку днину кидало на землю свої палаючі лучі, пішло на спочинок — а тоді доперва три подорожні, знесилені сим сонічним жаром, троха очутились, а на їх лицях розмалювалася веселість.

І так, звільна, найшли ся в якійсь дикій, повній пропастий околиці. Як далеко лиш оком сягнути, всюди лиш незмірні сторчаки, немов кладовище гір та скал, верхами своїми майже до неба сягаючими. У півдніжжя сих гір є страшні пропасти, що діставшу яку жертву, раз-на-все позбавляють її радістий денного світла.

Блюм і Джек на вид того всього оstownіли зі страху. Довший час не могли отямитись, коли се Алї-бен-Деббах промовив:

— Хто не знає сих гір і провалів, сей на вік пропащий. Але Алї-бен-Деббах тут добре ознакочлений та знає, де можна свобідно та безпечно спочати.

— Показуй нам дорогу — просив Блюм — може нам і не доведеть ся стрінути із Дар'ян-Беем.

— Правдоподібно Дар'ян-Бей вже знає про наш тут побут — заявив Бедуїн. — Скрізь він має своїх донощиків, перед якими ніхто не може заховати ся.

— Чи думаєш — спитав Блюм — що він нас і в пропасті відшукає?

— Він кожду знає — відповів Бедуїн. — Але Алї-бен-Деббах знає ще більше — знає один провал, яким незамітно можна дістати в табор короля пустині.

Зараз же вибрали ся в напрямі того провалу. Позсїдали відтак із коний, та вели їх за поводи, і так звільна наближали ся до того місця. Місяць підняв ся на небо, та освітив гори та скали, що їх грозою проймали.

Товариші спинили ся, коли Бедуїн заявив, що вони знаходять ся вже побіч того провалу, що веде до властивої мети.

— Не можемо тут коний уживати — остеріг Бедуїн — але схоронимо їх у вузкому провалі, а самі скоро рушимо в дальшу дорогу, поки ще ніч. Коли день настане, моглиб нас доглянути Дар'ян-Безеві донощики, а тоді ми пропали.

Блюм, роздумавши над словами Бедуїна, признав його раду як добру, а хоч, після стільки невигод, був би рад до положив ся спати, то однак рішив ся йти дальше.

Переглянувши кріси та пістолі, в трійку вийшли із пролому і шукали дороги, щоб понести поміч увязненим. Під проводом Алї-бен-Деббаха перейшли понад берегом ріки й незабаром наблизили ся до стрімкої скали через яку переправа була майже немислимою. Із великим трудом вдало ся Бедуїнови протиснути щілиною.

За його приміром пішли Блюм та Джек — коли се той послідний впав, крикнувши із болю.

Здивований Алї-бен-Деббах відвернув ся, не міг однак розпізнати, що стало ся. Блюм, в страху, що крик Джека може їх зрадити, похилив ся над ним та з гнівом воркнув:

— До чорта — що робиш? Хочеш ту полоту на нас навести?

— Поможіть, панове! Поможіть мені! — благав Джек шепотом. — Дальше не можу!

Блюм побачив тепер, що голова та груди Джека вже на другому боці щілини, а ноги на сьому. Бедуїн також, що перший протиснув ся крізь щілину, зрозумів, що стало ся. Почав тягнути Джека до себе, заохочуючи Роберта:

— Допоможіть, панє, бо мені самому не вдасть ся!

Із трудом здержуючи сміх, Блюм почав попихати поперед себе Джека, аж нарешті він протиснув ся крізь щілину. Дійсно, вона не була обчислена на таких прубасів, як Джек.

Дуже змучений, станув Джек по другій стороні, а за ним із невеликим трудом протиснув ся також Блюм.

Але тільки що перейшли шматок дороги — Бедуїн спинив ся, і вказуючи на розтягаючу ся перед ними глибоку пропасть, сказав:

— Одинока наша дорога; найперше мусимо видерти ся на отсю скалу. Се тяжко! Дорога — як бачите — стрімка та небезпечна. Там, в низу, смерть нас чекає. Так уважно!

Бедуїн почав дерти ся в гору. Найменше охоти до тої переправи мав Джек. Весь тремтів та лиш на рішучий зазив Роберта рішив ся піти за приміром своїх товаришів. Дійсно, треба було надзвичайної оосторожності, щоб не полетіти в низ!...

Нарешті дістали ся на першу а відтак на другу скалу. Що правда, руки їхні були подерті, але найбільша небезпека минула. Сходження в долину було легше та вигіднійше. Кілька разів спочиваючи, дістали ся нарешті у вузкий а глибокий пролом.

Було ще темно.

Алі-бен-Деббах спинив ся і шепотом промовив:

— Осторожно! Невелика віддаль ділить нас від обозу Дар'яна-Бея. Послухайте: Коли вам покажу стежину, що веде в обоз — розділимо ся. Знаю ще другу дорогу, якою дістану ся туди незапрімичений. Попереджу увязнених, що поміч близька.

— Попередити увязнених? — кликнув Блюм. — Я відведу тебе, щоб...

Бедуїн махнув заперечуючи рукою й рішучо промовив:

— Алі-бен-Деббах самий піде! А ти, пане, коли станеш перед Дар-ян-Беєм, будь оосторожний, бо король пустині дуже підступний та зрадливий — він та його прибічні. Алі-бен-Деббах буде вас стеріг, пане. Але ви ужи́йте і ножів і крісам прикажіть заговорити, коли вони заших слів не схотять вислухати... Ходім!

Перебувши коротку дорогу, спинили ся меж двох скалами, що майже стикали ся разом. Із немалим трудом протиснули ся крізь вузьку щілину. Перед ними знова піднімалася в гору могутча скала. На західній стороні були сходи, немов нарочно людською рукою виковані. Знимали ся в гору.

— Сюди йдіть! — вказав Алї-бен-Деббах і шепотом додав: — На горі звернете на схід і так дійдете до мети. Хай Аллах буде із вами.

Се кажучи Алї-бен-Деббах подав ся взад і пропав їм з очий.

Дивне почуманє обняло Роберта, коли знайшов ся так близько короля пустині. Бог знає, що його тепер чекає, коли його намір не вдасть ся? Коли підступ Дар'ян-Бея...

Однак Блюм зараз зрівноважив ся. Джек не повинен доплатити у нього непевності, бо він — Джек — зовсім істратить тоді відвагу.

— Джек, голова в гору! — заохочував Блюм. — Ходить о свободу а може навіть о жите дочки твого пана! Вперед же! Не забувай перестороги Алї-бен-Деббаха: „очі отверті та оісторожність!”

Джек кивнув головою. Оісторожно піднимали ся по сходах в гору. Зараз при поіслідньому степеневі вела вузьенька стежечка. Сьюю тепер дерли ся що-раз виіше в гору і нагло — побачили перед собою у віддалі якісь старі руїни. Тут скінчила ся їх стежка. Тепер мусіли спустити ся в долину, щоб опісля знова розпочати мандрівку в гору. Була се дорога небезпечна та утяжлива. Джек все приставав, не зважаючи на Робертові накликування.

Наближали ся до тих руїн, що лежали перед ними, наче темна стіна гори. Про двері, про вхід до тих руїн не було що навіть говорити а поімимо чуйних наслухувань ніякого знаку житія не завважили. Тим більше оісторожними були; ножі мали в приготуваню.

Йшли досить довго вже попід мурами тої будівлі. Нагло Джек захопив Роберта за рамя і вказав на вузький отвір у мурі. Блюм наблизив ся туди й протиснув ся на широкий майдан.

Нараз почув по другому боці — де оіоставив Джека — крик. Побіг до отвору і побачив як трох людей, із кріса-

ми в руках, наближало ся до Джека. Один із тих людей спитав його, що він за один та за чим тут шукає. Бідний Джек тремтів всім тілом, не розумів чого хочуть від нього. Роберт скоро протиснувся крізь отвір і нагло — наче із під землі виріс — станув перед Бедуїнами. Джек аж своїм біднійше відітхнув.

Здивоване відбило ся на лицах Бедуїнів, коли так нагло побачили Роберта, і вони кругом розглянули ся чи ще де нема його товаришів. По хвилі звернувшись один із Бедуїнів до Роберта і спитав його:

— Що ви за одні та за чим тут шукаєте?

— Ми подорожні! — відповів Блюм. — Змучені та прагнущі. Просимо вас о спокійне місце на кілька годин та о їджене і напій, за що радо заплатимо!

Не відповідаючи на се, спитав Бедуїн:

— Як же ви сюди прибули? Хто вам казав, що тут людей знайдете?

— Ми не знали! Случай нас тут спровадив! — відповів Блюм.

Бедуїн замовк, здавалося надумувався, що зробити. Нараз спитав:

— Хотите заплатити за се, чого бажаєте?

— Так сказано! — відповів Блюм.

Бедуїн наскорі переглянувшись із своїми товаришами і сказав:

— Так ходіть. Дамо вам, чого бажаєте!

Але Блюм закріпив погляди Бедуїнів. Не ворухнувшись із місця спитав:

— Приймаєте нас в імени пророка?

Очи Бедуїна блиснули зловищо, але змовчав. Спокійно, немов не розуміючи питання, пішов далше, причікуючи щоб і ті за ним пішли.

Блюм і Джек стояли непорушно, а перший із них повторив своє питання:

— Я питаю, чи даєте нам пристановище в імени пророка. Чому не відповідаєш?

Бедуїн відвернувшись і сказав:

— Я-ж вам говорив, щоб ви пішли із нами! Чогож чекаєте?

— Бо в словах твоїх криється зрада — твої слова е

підступні! — сміло відповів Блюм. — Коли ти не хочеш бути нам ворогом, то чому не приймаєш нас в імени пророка?

— Хочеш мене присилувати? — крикнув Бедуїн і грізно приступив до Роберта. — Будь же обережний, чужий чоловіче!

Роберт найперше кивнув на Джека а тоді сказав до Бедуїна:

— Вступи ся, ми підемо дальше!

— Куди? — спитав Бедуїн.

— Ідемо геть із відси — відповів Блюм — коли ви нам не щирі. Повторяю — відступи ся!

І зробив рух, немов хотів проїти побіч нього. Але Бедуїн крикнув:

— Стій! Тут останете!

Блюм змірив його здивованим поглядом:

— Хочеш мене присилувати, щоб я тут остав, коли хочу відійти!

— Не підеш! Не вернеш більше у низ — ні ти, ні твій товариш!

І звернувся до Бедуїнів і видав якийсь дивний крик, щось наче:

— Крааагее!

На лиці Роберта появилася усмішка, коли побачив, що Бедуїни звернули свої кріси до нього.

— Спустіть свої кріси — кликнув — а то дізнаєтесь, що мої кріси скорійше та влучнійше ціляють!

— Собако! — кликнув найстарший із Бедуїнів. — Ти поважив ся нам грозити? Знай, що ти є в таборі короля пустині, Дар'яна-Бея, а ніхто чужий сього місця живим не оставив. Здохнете собаки!

І нап'ямив кріс на Роберта. Той однак надіючись того завчасу попередив його: впав вистріл і Бедуїн повалив ся на землю.

В ту ж мить впав стріл із кріса другого Бедуїна. Куля зірвала капелюх із Робертової голови. Але майже рівночасно спірілив також Джек; вистріл був влучний і другий Бедуїн впав мертвий.

Третій також був підняв кріс, але видно надумав ся і великими скоками почав втікати, очевидно в напрямі

забудованя. Але се йому не вдало ся. І він також впав від Робертової кулі.

Врадуваний так скорою побідою, Джек почав танцювати. За те Блюм був поважний та сумний:

— Не радій так дуже! — сказав. — Небезпека тепер ще більша. Незабаром прийдесть ся нам розправити із цілою бандою, що вже не так легко піде!

Блюм не сумнівав ся, що незабаром виринуть нові вороги. Він не довіряв підступним Бедуїнам. Вижидали довший час на том місці, а доперва, коли не запримітили ніщо підозрілого, посунули ся далше, звертаючи на боки пильну увагу.

Дістались тепер на широкий майдан. Ні живої душі не слід було. Тимчасом прорідла сутінь а незабаром мало виринути сонце. Блюм звернув увагу, що на правій стороні є прибудоване наче яке крило, а що там було много отворів, подібних до вікон, то догадав ся, що там певно є мешканя.

Але чи дійсно тут мешкав хто із живих?

І підчас, коли Роберт хотів в ту сторону звернутись, нагло вхопив його Джек за руку і шепнув:

— Глядіть — он там! Бачите, там на землі якийсь темний предмет. — Якраз бачу, він порушаєть ся!

Блюм глянув в тому напрямі. З причини великої віддалі, не легко було відгадати, що се таке.

Із найбільшою осторогою посували ся далше. Аж нагло Блюм спинив ся та лиш із трудом здавив в собі крик: шістьох Бедуїнів лежало там у глибокому сні.

Але чи справді спали?

Нараз побачив Блюм, що із тої сторони, де спали Бедуїни, щось снуєть ся по землі. Був се якийсь темний плин. Блюм зрозумів. Маючи кріси приготовані на всякий випадок, наблизили ся до того місця. Здогад Роберта був правдивий. Зараз побіч Бедуїнів стояв на землі перевернений котел, з якого звільна випливав той темний плин. Побіч лежали начиня до питя. Бедуїни лежали без тямки — „печуча вода” зробила із диких синів пустині безборонні ества.

ДРУКУЄТЬ СЯ:
МОНОЛЬОГИ Й ДІЯЛЬОГИ
ЗДАВНА ВИЖИДАНИЙ ПІДРУЧНИК ДЛЯ ВПОРЯДЧИ
КІВ ВЕЧЕРІВ СМІХУ, КОНЦЕРТІВ І ТОВ. ЗАБАВ.
ЦІНА ПРИМІРНИКА 25ц.

**КНИГАРНЯ
М. ПАСІЧНЯКА**

ЗАЛОЖЕНА В 1917 РОЦІ

ЗРАЗУ ЯК: КНИГАРНЯ АКОРД

має на складі всякого рода книжки, як: шкільні, драматичні, повісті, наукові, до молитви та до побожного читання; далше ноти для хорів та сольові, на скрипку і фортеп'яні; великий вибір переписних листків із українського життя та міжнародні; образи для прикраси українських хат та побожних христ'ян; листовий папір, конверти та прочі прибори до писання; має також прибори для драматичних кружків.

Книгарня Пасічняка має свою власну друкарню та видає українські книжки та ноти й опрацьовує книжки гарно та міцно.

Вскорі пічне видавати книжки практичного змісту.

Має на складі також скрипки, мандоліни, гітари, грамофони й рекорди та прибори до всіх інструментів.

Порад у всяких справах уділяє безплатно.

Пишіть у всякій справі до:

M. PASICHNIAK

216 DUFFERIN AVE.

WINNIPEG,

MANITOBA.

59

**-ий СПИТОК СЬОЇ ВЕЛИКОЇ ПОВІСТІ ВИЙДЕ
З ДРУКУ ДНЯ 11-го ЦВІТНЯ 1924 Р.**